

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Hedemark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Kviken

Emne: Brodskivke til hverdags.

Bygdelag: Kviken i N. Fjellodal

Oppskr. av: Lars Kveven

Gard: Kveven

(adresse): Yset.

G.nr. 34 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Eller det seg har hørt av min forelder og ettek eiga røynsle.*

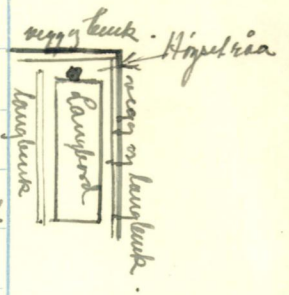
B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Det beror på bebyggelsen på de enkelte gårder. Det har nemlig på en flerket å gårder her i bygda vært svært småt med rom i vovingshusene. Oftest en stor dagligstue som benyttedes både som kjøken og spise- og dagligstue. Her var i gammelt dorp langbord og i nærheten av peisen var det skive. Ved skiva innlok dei alltid det første måltid - morgunmaten, som i senere tid ble innlok sammen med en kopp kaffe, før arbeidet tok til.
2. Heli huslyden har siddet ved samme bord og gjr's det fordelos.
3. Som regel spiser alle samtidig. Det er bare viss noen av husstander er opptatt med noe arbeid som det er vanskelig å forlate, at det kan forekomme at noen spiser først og andre siden, men ikke så at husbondsfolkene og tjenerne spiser hver sin gang.
4. Husbondsfolkene og tjenerne spiser av samme mat.
5. Alle spiser i samme rum, enten det foregår i stuen eller i kjøkenet. Det er allmindelig at det spises på kjøkenet.
6. Det spises i stuen når det er selskap, men da er også tjenerne som regel også med.
7. Det er allmindelig at alle i familien har sine bestemte ploder ved bordet. Er det familie med mange mindreårige barn kan disse spise for sig selv, men

7

det hører mere til skjeldenheten. Husbonden sitter i høgssetet ved langbordet der som regel står sønden at den ene tværende går mot ræen i huset. Det blir kaldt for høgssetet. Noenest husbunden opper ved veggene sitter den eldste sønnen og på denne bänk fort-seller eller alder sønnen eller dötterne. Foran noenest husbunden sitter husmoren og eller kunde bestemor eller dötterne eller alder. Såfremt bestefar lever inntar han høgssetet og da har den som står for driften første plass opper ved veggene, enten det er den eldste sønn eller en annen som har overtatt brøket. (Husbonden)

8

At barna har måttet stå ved bordet er ikke kjend her. Det kan vere mens barna er så små at de må ha hjelp ved bordet at disse kan spise for seg selv såfremt det er for mange til å få plass ved bordet.

9

Husbondens plass er frændes høgssetet.

10

Hedersplassen i stuen vil avhenge av hvordan møbleringen er og hvordan disse er plassert. Husmoren har som regel sin plass mot kjøkkene - kjøkkendøren.

11

Jeg i tiden for jeg ikke de var så nøien med å vaske hendene før de gikk til bords. Det kan vel noenest reknes for at dette ble mer og mer brukt etter 1900 tallet. Mannfolka har allis brukt å ta av seg lina når de gikk til bords. Denne skikken synes å ha vort almindelig i lange tider tilhøve. Sikkert loo er tilbake.

12

Jeg 1900 var det nok almindelig at alle spiste av samme fot. f. eks. grønt og frørrig alt som skulle brukes skil til og felles melkekopp til grøntetter. 1910 tror jeg det ble litt slutt med å spise av samme fot. Alle har sikkert siden den tid hatt sin surstikke melkekopp - som regel en almindelig koffekopp. Det almindelige er at en tar grønt i skeia og dupper den i melkekoppen når en spiser. Det har vort brukt for og det er også vanlig nu. Alle har hver sin drikkekopp samme høvd det er de skal drikke nu.

12. Alt folk fikk hver sin drikke kopp med kaffe-
drikinge ble nok ikke praktisk her for anna ene
for kaffedriking. Anna drak f. d. melk, öl og
likvander ble ~~de~~ drukt av felles kopp. Til melk
var det brukt kornene av kräs eller lertög og
for öl var det treboller, öl boller.

13. Gryter ble i almindelig ikke satt på bordet, men
stokpaaner, når det var noe som ble lagt i
sådanne ble disse satt ^{på bordet} på paaning. De
kinnene var gjort av grov stålbrød eller også
av små treklusser som var sammenstøpt på
en egen måte så de dannet en ring.

Når det er tilfældige fremmede tilstede blir det
gjort mere nøyaktighet med serveringen
en tilfældet når det bare er husets folk som
er tilstede.

14. Sild, kjøtt og spesielt flust, ble lagt mellom flat-
brødsbykkene når en spisk. Dette ble kalt
båla.

15. Det er de fleste som tar søtkeleiten i munnene
og drikker kaffe til. Noen dupper den først i
kaffeen og tar den etterpå i munnene.

16. Nu drikkes aldrig kaffe av skålen av yngre
folk. Noen gamle kan gjøre det når
kaffeen er varm.

17. Jeg husker godt at gaffel ikke var brukt til
andre tider en når det var sammenkomster
f. d. i begravelser og byllepper. Den kom
i bruk til stadighet vistnok omkring 1900 eller
gjorde litt før.

18. Husker at når det var sild var det almindelig
at mennene brukte tollkniven. Kvinnene
hadde bordkniven eller som de kalte det berdjong.
Kjennet ikke til at tollkniven ble brukt til
arnetene når de skulle spise sild.

19. Alle hadde hver sin skje tidtals merket med et par
kokoslaver, men forøvrig var disse av helt forskjellig
utseende så alle kjente hver sin. Noen var
laget av tre, noen av horn. Disse er det forlumpet
slutt med å bruke. Noen steds husker jeg å ha
sett at skjeerne ble oppbevart i en kopp som
hang opp på veggen ved bordet. Dette er også
for lenge siden slutt med. Det er nå hos endel
brukt skjer av aluminium, men det mest all-
mindelige til dagligdags er rustfrie stålsker.
Skjeene har vært brukt å vaske i ganske lang
tid - sikkert de siste 50 år.

20. Talerkener ble nott ikke almindelig for ut i
1900 tallet. Første gang jeg var om det ble brukt
dype talerker under midagsservering i et
sløse gjestebud - boylup, var i 1910. For
var det fellesfott til alt som ble servert,
enten det var kjøttstekt eller grønt eller suppe.
Til sild var det mange som hadde talerker
av tre som bruktes. Ellers var det brukt å
legge silda på et flodbrødstykke og dette
måtte en spise opp eller at silda var
oppspist.

21. Bordduk har aldrig vært brukt til hverdags.

Det brukes heller ikke nå til hverdags og når
sådan brukes blir den tatt av bordet like etter
måltidet. Det kan også brukes ved stuebord, men
forøvrig er borda nakk og vaskes etter hvert
måltid.

22. Det mest brukte var nok at alle fikk forske seg
selv, og ta hvad han vilde, men noen delte
også ut maten til alle. Dette var det husmoren
som forestod og en vil anta at henn dette dette
eller som henn mente, det best trengtes.

23. Det husmoren dette ut maten var dette vistnok henn
middagsmaten henn dette ut, t.d. kjøtt og linse.

- 25 Een vil aula at h m reknet med at kvinne
fremgt mindre enn mennene.
- 26 Barua tar som regel til   spise uten hjelp i f rs
alder og f r da fors ue seg med foreldrenes tilsyn.
S lungr de m  ha hjelp er det enten far eller mor,
eller gjerne bestemor som hjelper barua.
- 27 Minnes   ha sett at en mor har trygget maten for sit
minste barn. ca. 1  r gammel.
- 28   lose fri og eller moter synes   v re nesten slutt
med i mange heimar. Det har helst v rt den synge
av barua som har m ttet lose bordl n.
Tros det er f e steder at det er helt lost bordl n
eller 1900.
- 29   svakte mens en spise har alltid v rt betraktet
30.31 som uoppdroget. Likes    de ut bordet, eller synge.
32 Det har alltid v rt betraktet som en  rskikk   forlate
bordet f ren alle var ferdig med maten.
- 33 H sets folk har ikke takket for maten, men hadde det
v rt en fremmed t. d. en arbeider hadde han
gjerning takket for maten en til i f rstingve, men
eller som han ble mere kjent har det oftest v rt
sl t. Han sa da, gjerne "takk for maten"
- 34 Kom det en fremmed inn mens en spise sa han
gjerning: "Velriqve maten" eller: "Velriqve drikten".
Alt ellersom det var mat eller drikt som serveres.
- 35 Kom det en helt fremmed inn mens en spise ble det
ikke enset noe p  ham med mat. Han m tte anten
bli traktert særskilt eller ogs  innbet. Var det en
som var godt kjent kunne han bli bedt om  
sette seg innbil bordet.
- 36 og
37 Om det kom en fremmed tilg rd enllom m ltidene
var det om   gj r hvem det kunne v re. Var det en
sl kving eller en god kj nning ble han alltid traktert.
- 38 Een kopp kaffe er n gt allm ndelig til alle m tildags.
Kjelen er som oftest oarun hele dagen.

39. Er det fremmede gjester som kommer langveis fra
helir de i allmindelighet bevestet i Stuen, enten
helt allene eller gjerne sammen med husfaren
og husmoren.

40 Det er brukelig å spise litt sammen med gjester
selv om en mytlig har spist.

41 Husfaren eller husmoren er vanlig tilstede i
stuen for å underholde gjester mens han
spiser og plorerer seg således et stykke fra
bordet og sådan til at en ikke skal legge
merke til hvad gjester spiser.

5000